

Vademècum

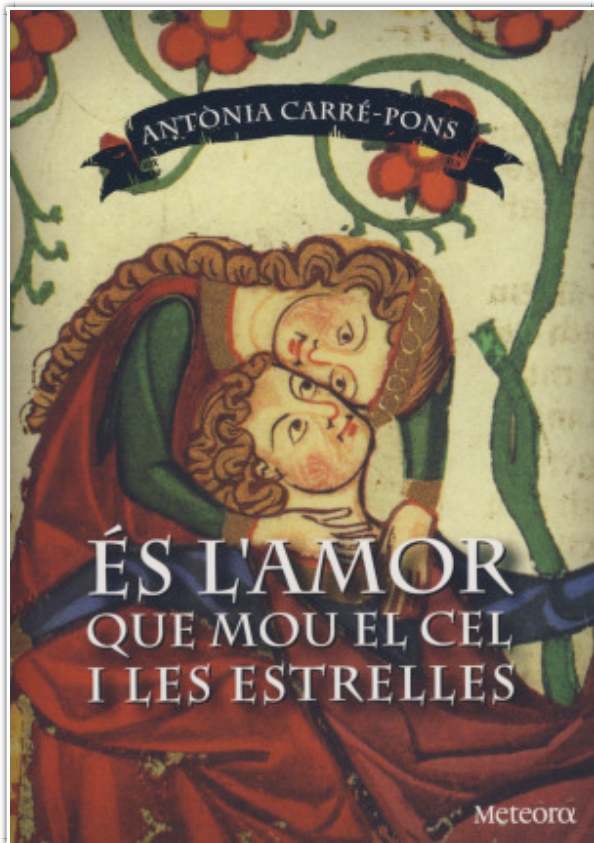
VADEMÈCUM M. 1. LLIBRE DESTINAT A ÉSSER PORTAT SEMPRES
DAMUNT, A ÉSSER CONSULTAT MOLT SOVINT; CAST. VADEMÈCUM.
ETIM.: PRES DEL LLATÍ VADE MECUM, 'VINE AMB MI'.

[INICI](#) > [LLIBRES](#) > JAUME ROIG I L'ESPILL ALS PALAUS ROMANS, SEGONS CARRÉ-PONS

Jaume Roig i l'Espill als palaus romans, segons Carré-Pons

BY [MARIA TOLDRÀ](#) on [27 SETEMBRE 2015](#) · (0)

:: **Antònia CARRÉ-PONS**, *És l'amor que mou el cel i les estrelles*, Barcelona: Meteora, 2015, 219 p. ISBN 978-84-943629-6-5 ::

Mentre redactava una **nota** sobre el català al teatre representat als palaus cardenalicis de Roma, em va caure a les mans l'última novel·la de l'escriptora i filòloga **Antònia Carré-Pons**, *És l'amor que mou el cel i les estrelles*, publicada el 2015, que m'ha fet tornar al tema. El llibre parteix d'una hipòtesi sobre l'arribada del manuscrit únic de l'*Espill* de **Jaume Roig** a la Biblioteca Apostòlica Vaticana, que l'autora ha explicat en contextos més acadèmics, per exemple en la seva edició crítica del poema (Barcelona: Barcino, 2014). És possible que el còdex hagués anat a parar a la Vaticana com a part de la col·lecció donada per l'humanista **Angelo Colocci** a la biblioteca; el seu propietari el podria haver rebut, com d'altres dels quals se'n té

constància, del poeta barceloní instal·lat a Nàpols **Benet Garret**, *il Cariteo*. Aquest itinerari València-Nàpols-Roma té més punts a favor que un altre anterior i força vague València-Roma que situaria el manuscrit en aquesta ciutat en temps d'Alexandre VI Borja.

Carré-Pons converteix la seva hipòtesi sobre la transmissió del còdex en el fil argumental d'una recreació personal –en continguts i en escriptura– del gènere de la **novel·la històrica**. No entro aquí en el discurs sobre l'amor que mou dantescament el llibre des del mateix títol, ni en les

picades d'ullet literàries d'algunes escenes, ni en les elaborades cadències d'una prosa i uns diàlegs amb reminiscències quatrecentistes. Perquè el que m'ha enganxat de debò és la susdita recreació del gènere. La novel·la s'obre amb l'artifici de la ficció que es presenta no només com a història real, sinó com a document coetani dels fets relatats, parent llunyà dels llibres fantasma als quals remet un Martorell o un Cervantes. La història es basaria, doncs, en uns plecs antics que, ves per on, durant segles han passat desapercebuts per als oficials i els investigadors de la Vaticana –és ben sabut que el desconeixement del català ha estat i és sovint denunciat com a causa d'altres oblits històrics. La narradora té la delicadesa de traslladar els materials que ha localitzat a la Vaticana a un llenguatge comprensible per al lector actual. A partir de la fal·làcia inicial, la trama de la novel·la incorpora un seguit de referències històriques i literàries estrafetes segons la lògica interna del discurs. Qui vulgui pot (a) esverar-se davant d'algun anacronisme, (b) jugar a fer de detectiu buscant les fonts i/o (c) simplement deixar-se endur per la història –aquí les aventures de les dues parelles d'amants a qui es confia el destí del manuscrit de Roig. Normalment, les bones novel·les històriques permeten fer totes tres coses alhora. I és el cas d'aquesta. A l'epíleg, construït en perfecta simetria amb el prefaci de l'obra, reapareix la narradora que, ensinistrada en la metodologia de la investigació acadèmica tal com s'entén des del segle XIX, manté l'artifici avisant el lector d'algunes incongruències històriques que ha detectat en l'original, però que ha reproduït amb tanta innocència com fidelitat: "No m'explico com aquest detall ha pogut anar a parar al manuscrit" (p. 209).

Tot això venia a tomb perquè –i torno al tema del teatre català als palaus cardenalics italians– cap al final de la novel·la he topat amb un passatge deliciós en què els citats Riario i Colocci comenten les representacions dels últims anys a Roma, incloses les que ha organitzat el cardenal. Després de recordar la posada en escena de la *Fedra* de Sèneca i algun fast borgià, Riario diu (p. 198):

–En canvi, la meva darrera representació va ser brillant! En llengua vulgar, amb uns actors que van saber treure tot el suc de l'escena divertida i desvergonyida que representaven... Vaig fer traduir a l'italià un fragment de l'Espill de Jaume Roig que ens ha de portar d'un moment a l'altre el vostre Galeotto.

Els dos homes riuen en evocar la falsa endimoniada de Requena, una dona a punt de casar-se que va voler dissimular l'absència de virginitat del seu cos fent veure que estava posseïda pel diable.

–Recordo perfectament –continua Raffaele Riario– les gesticulacions de l'actor que feia de dona quan el que feia de sacerdot la vol senyar i posar-li aigua beneïda a sobre per fer-li sortir el diable del cos. La múrria crida, estrafent la veu i com si fos el dimoni: No vull sortir sense ben obrir, esquinçar o eixamplar del tot aquell forat que té més ben guardat al seu cos!... I l'espòs que també crida: Que surti per on vulgui, però que no li faci mal... I ella que diu Jesús, es fingeix deslliurada i mig desmaiada assegura que li ha sortit per baix! El final de l'episodi és magnífic: Així ella va amagar el seu falliment: tothom en va estar content i el nòvio encara més. Quina destresa, la de l'autor, i quina destresa, la dels actors! Va ser una representació extraordinària.

Un argument que no desentonaria entre les comèdies renaixentistes italianes. Un **passatge** de

Roig (II.2, 3182-3269) dramatitzat al palau d'un cardenal potser de creació no borgiana –el camarlenc Raffaele Riario ho era pel seu oncle **Sixt IV**–, però que consta entre els personatges influents de la cort d'**Alexandre VI**, amb qui va competir al conclave de 1492. Protector de les arts i les lletres, el títol del cardenal de Sant Jordi apareix en un afegitó final, d'una altra mà, al manuscrit vaticà de l'*Espill*. No cal perdre el temps remenant repertoris sobre l'activitat teatral a la Roma del Cinc-cents per documentar la tal representació, però *se non è vero...*